

Södertälje Kommun

Håknäs 6-1

Artskyddsutredning

Södertälje kommun

Uppdragsnr: 1086592 Version: 1 Datum: 2023-11-06

Uppdragsgivare: Södertälje Kommun
Uppdragsgivarens kontaktperson: Em Moden
Uppdragsledare: Fredrik Litsgård
Granskning: Björn Tengelin
Bild framsida Miljöbild från det nordöstligaste delområdet, fotograf Ola Sjöström (Norconsult)

1	2023-11-06	Godkänd handling	Fredrik Litsgård	Björn Tengelin	Fredrik Litsgård
1	2023-09-22	Slutversion för extern granskning	Fredrik Litsgård	Björn Tengelin	
Version	Datum	Beskrivning	Upprättat	Granskat	Godkänt

Detta dokument är framtaget av Norconsult AB som del av det uppdrag dokumentet gäller. Upphovsrätten tillhör Norconsult. Beställaren har, om inte annat avtalats, endast rätt att använda och kopiera redovisat uppdragsresultat för uppdragets avsedda ändamål.

Innehållsförteckning

1	Inledning	4
1.1	Uppdragets syfte	4
1.2	Bakgrund	4
1.3	Lagstiftning om fågelfaunan	5
2	Metod och avgränsning	7
3	Resultat	8
3.1	Sortering av arter inför bedömning	8
3.2	Artskyddsutredning	11
3.2.1	<i>Projektet</i>	11
3.2.2	<i>Gröngöling</i>	11
4	Referenser	13

1 Inledning

1.1 Uppdragets syfte

Norconsult AB har under sommaren år 2023, på uppdrag av Södertälje kommun, genomfört en fågelinventering vid Håknäs inför en detaljplan. Inventeringen har genomförts inom fyra avgränsade delområden som pekades ut under NVI-utredningen från 2022. Fågelinventeringen identifierade ett antal arter som nyttjar detaljplaneområdet och närområdet under häckningstid. För ett antal av arterna föreligger behov av en närmare granskning i syfte att utreda om det föreligger risk för att artens lokala population kan komma att påverkas negativt av det planerade byggprojektet. Därför upprättas en artskyddsutredning som svarar på om förbud enligt artskyddsförordningen aktiveras och om vid behov även översiktligt beskriver förslag till skyddsåtgärder för att undvika förbud. Artskyddsutredningen är upprättad av Fredrik Litsgård, Norconsult AB.

1.2 Bakgrund

Södertälje kommun planerar att upprätta en ny detaljplan för del av Håknäs 6:1 m.fl., i Solberga by öster om samhället Järna, se översiktskarta i Figur 1. Den nya detaljplanen syftar till att möjliggöra samt underlätta för expansion av LSS (Lagen om Stöd och Service till vissa funktionshindrade) och skolverksamheten inom området. I den nya detaljplanen utökas planområdet jämfört äldre plan, byggrätten utökas till att möjliggöra två våningar för bostadshus och prick-mark inom området tas bort. Området som omfattas av detaljplanen består av fyra delområden med skogsklädd moränmark och mellan dem återfinns åkermark respektive trädgårdar. Planområdets sammanlagda area är ca 12 hektar och de enskilda delområdena omfattar mellan 1 ha – 7,5 ha.

Figur 1: Översiktskarta, aktuellt planområde söder om Solberga är markerat med svart cirkel.

1.3 Lagstiftning om fågelfaunan

Under 2023 har Norconsult AB genomfört en revirkartering av fåglar inom planområdet. Inventeringen visar att ett antal fågelarter förekommer inom eller i anslutning till planområdet under häckningstid. För vissa av arterna föreligger ett behov av en artskyddsutredning. Syftet med en artskyddsutredning är att bedöma om det föreligger risk för att förbud enligt 4 § Artskyddsförordningen aktiveras, se Figur 2.

Fridlysning av fåglar

4 § Det är förbjudet att

1. avsiktligt fånga eller döda vilda fåglar,
2. avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon,
3. samla in vilda fåglars ägg, även om de är tomma, och
4. avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid, om inte störningen saknar betydelse för att
 - a) bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller
 - b) återupprätta populationen till den nivån.

Förbudet gäller inte jakt efter fåglar. I fråga om sådan jakt finns bestämmelser med motsvarande innebörd i jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905). Förordning (2022:928).

Figur 2: Sedan 1 oktober 2022 har 4 § Artskyddsförordningen denna utformning, där fåglar hanteras i en egen paragraf separat från övriga organismgrupper.

Termen störning inkluderar i det här fallet även negativ påverkan på livsmiljö. Exempel på omständigheter som kan tala för att populationsnivån inte kan anses vara tillfredsställande är att den aktuella fågelarten är nationellt rödlistad, finns upptagen på Fågeldirektivets bilaga 1 eller att populationen har genomgått en konstaterad kraftig minskning över tid. I övriga fall är utgångsläget att störningen inte bör vara av sådan grad att punkt 4 aktiveras.

Två centrala begrepp vad gäller artskydd är "gynnsam bevarandestatus" (GYBS) respektive "kontinuerlig ekologisk funktion" (KEF). GYBS syftar på att arten skall uppvisa en långsiktigt gynnsam populationsutveckling så att risken för att arten över tid inte skall försvinna från den svenska faunan. En art som inte uppvisar en långsiktigt hållbar gynnsam bevarandestatus uppfyller kriterierna för att tas upp på den svenska rödlistan. Den svenska rödlistan gör en bedömning på nationell nivå men ur artskyddsperspektiv skall GYBS bedömas på regional eller lokal nivå och vissa arter som inte är rödlistade på nationell nivå kan ha icke gynnsam bevarandestatus på lokal nivå. KEF syftar på att upprätthålla möjligheten för en art att fortsätta förekomma i den lokala miljön under och efter projektets genomförande. Ett typiskt exempel kan vara att en exploatering tar ett habitat i anspråk, som är kritiskt för de ekologiska kraven för att en art skall kunna fortsätta förekomma i området. Det kan gälla ett värdefullt habitat som förekommer i begränsad omfattning i området, eller att mängden habitat i ett område minskar så att ett undre gränsvärde för en arts habitatkrav inte längre uppfylls. (Mark och Miljööverdomstolen, 2018)

Om förbud enligt 4 § Artskyddsförordningen av något skäl aktiveras skall skadelindringshierarkin följas. Skadelindringshierarkin innebär att man i första hand skall undvika åtgärder eller verksamheter som aktiverar förbud. Om det inte är möjligt skall projektet vidta skyddsåtgärder för att undvika att aktivera förbud. Om det inte är möjligt att undvika förbud genom skyddsåtgärder kan projektet söka dispens. Dispens från Artskyddsförordningen regleras i §14, se Figur 3.

14 § Länsstyrelsen får i det enskilda fallet ge dispens från förbuden i 4-5 och 7 §§ som avser länet eller en del av länet.

En dispens får ges endast om

1. det inte finns någon annan lämplig lösning,
 2. dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde, och
 3. dispensen behövs
 - a) för att skydda vilda djur eller växter eller bevara livsmiljöer för sådana djur eller växter,
 - b) för att undvika allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten eller annan egendom,
 - c) av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet eller av andra tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse,
 - d) för forsknings- eller utbildningsändamål,
 - e) för återinplantering eller återinförsel av arten,
 - f) för den uppfödning av en djurart eller den artificiella förökning av en växtart som krävs för återinplantering eller återinförsel enligt e, eller
 - g) för att under strängt kontrollerade förhållanden selektivt och i liten omfattning tillåta insamling och förvaring av vissa exemplar i en liten mängd.
- Förordning (2022:928).

Figur 3: Dispensreglerna som återfinns i 14 § Artskyddsförordningen. För att kunna söka dispens behöver projektet uppfylla tre kriterier.

2 Metod och avgränsning

Artskyddsutredningen grundar sig i första hand på den fågelinventering som utförts i området (Norconsult, 2023). Inventeringen genomfördes som en revirkartering med tre besök under maj och juni.

Påverkansbedömning på de arter som noterats under inventeringen har gjorts med stöd av uppgifter från flera källor, till exempel används Artportalen, information från Artfakta.se, uppgifter från boken "Fåglarna i Sverige – antal och förekomst" (Ottosson, 2012) samt eventuellt annan relevant information som kommer utredningen till dels.

Artskyddsutredningen har granskat samtliga arter som noterats vid inventeringen. Artlistan med de noterade arterna sorterades i ett antal steg för att avgöra vilka arter som inte riskerar negativ påverkan i sådan omfattning att förbud enligt §4 artskyddsförordningen kan aktiveras respektive arter där risk för sådan negativ påverkan från projektet inte kan uteslutas och därmed skall utredas närmare i en artskyddsutredning. Kriterier som ingår är om arten häckar i området eller ej, om arten är naturvårdsintressant (rödlistad, Fågeldirektivet bilaga 1 eller minskat nationellt med >50% sedan 1998). Vidare granskades uppgifter om regional populationsstorlek, om arten är beroende av värden inom planområdet, om området är av betydelse för artens lokala population och långsiktiga fortlevnad i landskapet och om projektet kan innebära påverkan på KEF för arten i närområdet.

3 Resultat

3.1 Sortering av arter inför bedömning

Vid fågelinventeringen noterades 24 arter (Tabell 1), varav 16 arter bedöms ha en koppling till planområdet eller dess närmaste omgivning för häckning, övriga arter bedöms vara mer tillfälliga besökare vid planområdet. Fynduppgifter i Artportalen omfattar ytterligare ett antal arter, men inga av dessa arter bedöms tydligt knutna till habitat vid planområdet eller den närmaste omgivningen.

Genomgången av artlistan resulterade i att risk för negativ påverkan på lokal population från det planerade projektet, som det åsyftas i §4 artskyddsförordningen kan avskrivas för 23 av 24 arter. För arten gröngöling görs bedömningen att risk för negativ påverkan inte är sannolik men inte helt kan uteslutas givet landskapets förutsättningar i omgivningen, artens ekologiska krav och vägledande domar om artskydd.

Tabell 1: Genomgång av artlistan från fågelinventeringen och en sammanfattad redogörelse för bedömningsgrunden om det föreligger risk för att förbud enligt §4 Artskyddsförordningen aktiveras. Uppgifter om populationsstorlek gäller Stockholms län och är hämtade från boken Fåglarna i Sverige – antal och förekomst (Ottosson, 2012).

Art	Naturvårds-intressant	Kommentar	Risk för förbud
Ärtsångare (<i>Curruca curruca</i>)	Ja, NT	Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej
Blåmes (<i>Cyanistes caeruleus</i>)		Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej
Bofink (<i>Fringilla coelebs</i>)		Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej
Busksångare (<i>Acrocephalus dumetorum</i>)	Ja, NT	Ej häckande i området, observationen bedöms gälla en tillfälligt rastande individ.	Nej
Gransångare (<i>Phylloscopus collybita</i>)		Ej häckande i området, observationen bedöms gälla tillfälligt rastande individer.	Nej
Gråsiska (<i>Acanthis flammea</i>)		Ej häckande i området, observationen bedöms gälla tillfälligt rastande individer.	Nej
Grönfink (<i>Chloris chloris</i>)	Ja, EN	Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej
Gröngöling (<i>Picus viridis</i>)		Häckar sannolikt i anslutning till planområdet, reviret bedöms sannolikt vara beroende av planområdet och arten har en begränsad populationsstorlek om ca 1 300 par i länet. Det kan inte uteslutas att påverkan på KEF uppstår.	Möjligtvis

Art	Naturvårds-intressant	Kommentar	Risk för förbud
Grönsångare (<i>Phylloscopus sibilatrix</i>)	Ja, NT	Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej
Rödstjärt (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)		Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej
Järnsparv (<i>Prunella modularis</i>)		Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej
Koltrast (<i>Turdus merula</i>)		Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej
Kungsfågel (<i>Regulus regulus</i>)		Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej
Lövsångare (<i>Phylloscopus trochilus</i>)		Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej
Nötväcka (<i>Sitta europea</i>)		Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej
Ringduva (<i>Columba palumbus</i>)		Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej
Rödhake (<i>Erithacus rubecula</i>)		Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej
Större hackspett (<i>Dendrocopos major</i>)		Relativt stor regional population, arten är generalist och inte strikt beroende av habitat inom planområdet. Ej risk för negativ påverkan på populationsnivå.	Nej
Svartvit flugsnappare (<i>Ficedula hypoleuca</i>)	Ja, NT	Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej
Talgoxe (<i>Parus major</i>)		Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej
Talltita (<i>Poecile montanus</i>)	Ja, NT	Stor regional population, arten bedömdes ej häcka inom eller i direkt anslutning till planområdet. Ej risk för negativ påverkan på populationsnivå.	Nej
Tofsmes (<i>Lophophanes cristatus</i>)		Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej

Art	Naturvårds-intressant	Kommentar	Risk för förbud
Trädgårdssångare (Sylvia borin)		Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej
Gärdsmyg (Troglodytes troglodytes)		Lokal häckfågel, stor regional population, ej risk för negativ påverkan på populationsnivå	Nej

3.2 Artskyddsutredning

Av de 24 fågelarterna som noterades under inventeringen gör Norconsult AB bedömningen att en närmare granskning behöver göras av arten gröngöling. Arten taltita är visserligen känslig för exploatering av revir-miljön, men då inventeraren noterade taltita vid ett tillfälle, i lämplig häckningsbiotop belägen inom det nordvästra delområdet som kommer att avsättas som naturmiljö görs bedömningen att taltita inte riskerar negativ påverkan från det aktuella projektet så länge delområdet sparas som naturmark.

3.2.1 Projektet

Detaljplanen syftar till att möjliggöra en utveckling av en befintlig LSS-verksamhet i området, omfattande både bostäder och utbildningslokaler. Således utgör aktuellt planområde ett antal ytor i anslutning till befintlig bebyggelse. Inventeringen har omfattat fyra delområdet som ingår i det aktuella bebyggelseförslaget, delvis kommer att planläggas som naturmark. Naturmark utgör den sydligaste delen av det södra delområdet samt stora delar av det nordvästligaste området, se t ex Figur 4.

3.2.2 Gröngöling

3.2.2.1 Noterad förekomst

Gröngöling noterades med en ropande, revirhävande individ vid det första besöket från det södra, största delområdet (Figur 4). Det har inte noterats någon ytterligare indikation på häckning, men då gröngöling är en mycket lokaltrogen art och det omgivande landskapet bedöms som lämpligt för arten får det sägas vara en rimlig tolkning att observationen skall tolkas som en starkt indikation på förekomst av ett revir i området. Boplatsens läge är okänt men då arten inte noterades vid efterföljande inventeringsbesök antas boplatsen vara belägen utanför det inventerade området.

3.2.2.2 Ekologi och population

Fågelarten gröngöling är en stor hackspettsart med huvudsaklig utbredning i Götaland och Svealand samt längs södra Norrlandskusten upp till och med Medelpad. Arten är knuten till mosaikartade kulturlandskap där betesmarker och åkrar förekommer blandat med lövdungar, alléer och liknande biotoper. Arten undviker barrskog och kräver en relativt hög inblandning av lövträd för att nyttja blandskog. Gröngölingen undviker i viss mån bebyggda områden, utan att vara utpräglad skygg för människor. Boet hackas ut i grova, ofta senvuxna lövträd som vanligen är försvagade av svampangrepp. Arten är en utpräglad specialist på myror som typiskt tas från marken. Födovallet innebär att arten är beroende av marker med en rik och varierad myrfauna och gynnas därmed av välhåvade betesmarker. Gröngölingen är en utpräglad stannfågel och återfynd av ringmärkta individer visar att arten sällan rör sig långt från uppväxtplatsen. (Artdatabanken SLU, 2023). Enligt en landsomfattande populationsuppskattning av svenska fåglar som publicerades 2012 förekommer ca 18 000 par gröngöling i Sverige och ca 1 300 par förekommer inom Stockholms län. (Ottosson, 2012)

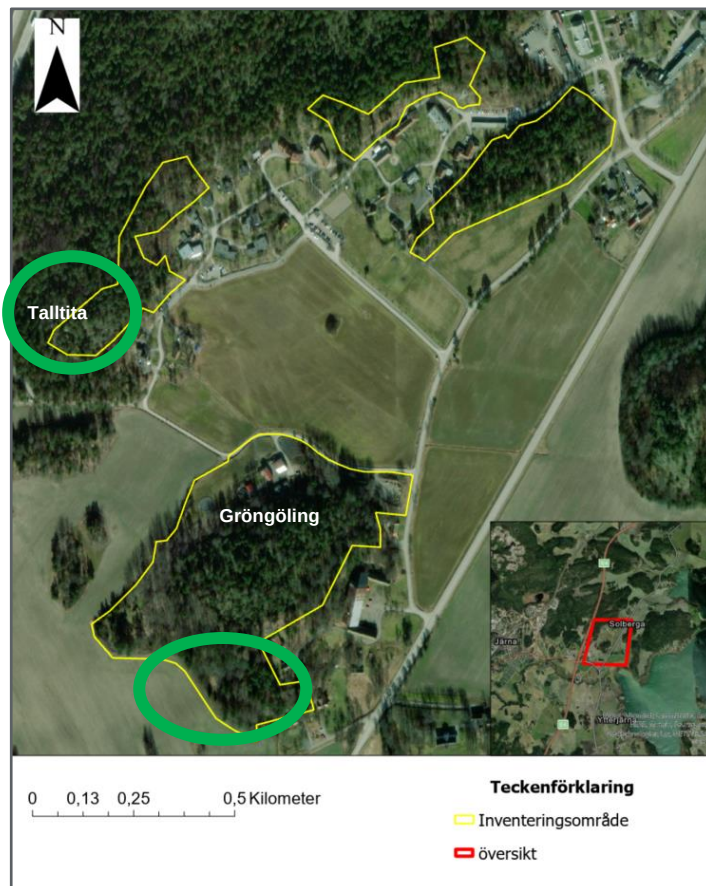
3.2.2.3 Generellt om negativ påverkan och hot

Gröngölingens population påverkas i första hand av försämrad kvalitet på häckningsmiljöerna. Försämrad hävd, som leder till igenväxande betesmarker och gödsling av naturbetesmarker leder i förlängningen till minskad tillgång på myror som utgör stapelföda. Framför allt innebär igenväxning av ekhagar och trädklädda betesmarker negativa effekter på gröngölingens livsmiljö, och likaså igenväxning av åkermark och betesmarker i småskaliga landskap är negativt. Skogsbruksåtgärder som innebär att nyttjade och potentiella boträd avverkas bedöms utgöra en negativ konsekvens.

Sammanfattningsvis är förlusten av lämpliga habitat i form av småskaliga mosaiklandskap med en god variation av öppna och halvöppna hagmarker med god förekomst av myrsamhällen och lövskogsområden och dungar det största hotet mot arten.

3.2.2.4 Specifika risker för negativ påverkan från byggexploateringar

Den aktuella planen innebär att fyra delområden, se Figur 4, med trädklädd mark tas i anspråk för byggnation. Respektive delområde innehåller både barrträd och lövträd. Mellan delområdena ligger jordbruksmark respektive bostadshus med omgivande trädgårdar med glest växande lövträd. Planen innebär att en begränsad areal av lövdominerade miljöer tas i anspråk i ett mosaikartat landskap med åkermark och trädgårdar. Brynmiljöer och i viss mån trädgårdar kan förväntas utgöra lämpliga födosöksmiljöer för gröngöling och förekommande grövre, senvuxna lövträd (främst asp) bedöms kunna utgöra lämpliga boträd eller potentiella boträd för arten. Planförslagen kommer således att leda till en viss habitatförlust för arten gröngöling. Dock är den totala arean av förlorade funktionella habitat begränsad i förhållande till den totala arealen habitat som förekommer i det omgivande landskapet. Därmed förväntas planförslaget inte innebära negativ effekt på möjligheten att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus och att upprätthålla en tillfredställande populationsnivå för arten gröngöling ur ett lokalt eller regionalt perspektiv.

Figur 4: Flygbild över detaljplaneområdet med de fyra delområdena utritade. Revirkarteringen är utförd inom de angivna delområdena och de omnämnda observationerna av gröngöling och talltita har markerats i kartan. Inom de gröna cirklarna avsätts planområdet som naturmark.

3.2.2.5 Förbud, skyddsåtgärder och dispens

Norconsult gör bedömningen att den lokala populationen av gröngöling inte riskerar negativ påverkan från det aktuella planförslaget och därmed förväntas att förbud enligt §4 Artskyddsförordningen inte aktiveras. Inte heller någon annan känd fågelförekomst bedöms aktivera något förbud enligt §4 Artskyddsförordningen.

4 Referenser

Artdatabanken SLU. (den 21 09 2023). *Artfaktablad om gröngöling*. Hämtat från <https://namnochslaktskap.artfakta.se/taxa/102977/details?lang=sv>

Mark och Miljööverdomstolen. (2018). *Mål nr 10104-17, dom 208-12-20*.

Naturvårdsverket. (2012). *Fåglar, revirkartering, generell metod*.

Norconsult. (2023). *Fågelinventering Håknäs 6-1 Södertälje kommun*. Norconsult AB.

Ottosson, U. O. (2012). *Fåglarna i Sverige - antal och förekomst*. Sveriges Ornitologiska Förening - Birdlife Sverige.